

Declaración

de la

de las Naciones Unidas sobre los derechos de los pueblos indígenas

Versión en Bribri

COSTA RICA
GOBIERNO DE LA REPÚBLICA

**CONSULTA
INDÍGENA
COSTA RICA**

**NACIONES UNIDAS
DERECHOS HUMANOS**
OFICINA DEL ALTO COMISIONADO

**América Central
Oficina Regional**

Siwa yōne ká bànet se' Ditsö tsatkòie kos i kiàna ès.

Yējkuö katá yōne dawás 2007 si' kùl ká 13.

Ujtèchök blà pa.

Ñala ajkàyène kewe bua'ë, ena wes sö yējkuö yōne e' siwa kite èt tsinì.

Se' tö ichè tö kos ditsöpa tso'e' dör ikuaki ikuaki, se' kawöta aňi dalöiök wes se' wakpa dör ekapí ena se' kos wöki pa tso' e' kawöta e' ujtèchök yësyësë.

Kos se' ditsöpa dör e' tö se' ká blublu kime iàna ta bua'ë i wël se' ditsö tsikiné ie ena ekueki ie se' ate se' ká blublu dalötköyk.

Wes se' wöki kibìë pa tö siwa yö' se' tsatkòie e' kë ate bua'ë se' a se' iyì' dör ikuaki wes se' dör ès.

Iepa tö se' a ujtè ichèke sìluë e' kë ate bua'ë se' a ie'pa tö se' weikè ie'pa siwa wa.

Se' tö ichè tö se' kawöta senuk wes se' a utè ate e' kapi, kë dör wes iñe ta iepa tö se' weikwè e' kapi.

Iaia ta siàë se' ditsöpa weine pë' ulà a se' ká tsetkôk dakidil se' iyì minetseldakiwa, wes se' bùnè sa' tö ujtè yawè ditsö tsakököl ie

Se' tö i békéitse tö wes se' iyì dör tö wes se' siàne iaia ta ie'pa ulà a ès iñe ta ujtè yònnamele, se' siwa, se' sel. se' blékekepa se' iwi e' menenjejtsa selàa e' kuekinsa' tö ujtè yòmèle e' tsatkòiemelè.

Se' kawöta ditsöpa dalöiök ekueki, sa' tö yējkuö yawe we maabual e' tsatkò ie ena iàna ta' es sö iyì ulitanè pàtuemè ditsö tsatkò ie sa' tö yēkuö yö' ujtè e' a.

Sa' tséna bua'ë tö se' sed bua'ë ena sa' tö i sawe tö sia a' wèìne, sa' wa ujchel tö a' kaene a' iyì dör ikuaku e' ki sa' tö ujtè yawe.

Ká ie, ká wak dël ie, ena sa' tö sawe tö e' kë dör bua'ë sa' et-kewamelele ujtè yawök e' dalöiòie ena wes ditsöpa tso' e' kiàna tsatké iskié.

Sa' en a iàna tö a' wa iyì ulitanè tso' ena a' dör wak dël we a' serke, e' ki sa' tö yējkuö i' yawe, a' tö sa' kimeke ká blublu ki

Añies sa' en a iàna tö a' tö sa' kimeke iyì ulitanè wa, kawa yörlepa

kë ku' ena wes a' serke e' sauk añies e' ki sa' tö yëjkuö i yàwe a' tsatkò ie.

Añies sa' tö i sawé tö a' dör se' a bua'ë ena wes a' alaltsitsipa talalke a' ta e' kiàna tsatke añies yësyësë iàna es' kë a' sululmì.

Añies kos se' wökitkibië pa tso' e' kawöta a' ta ètkökukua ujtè yulök ena ujtè yawök iskië a' kimoië. Mika ujtè e' kë yöne e' ta se' sulùna ta pë bànet datse ujtè e' kàtatkök.

Añies sa' tö i sawé tö kos ujtè yöna e' dör a' kimoië, ena wes a' serke ká iaa e'kë bichinajtsa ena e' kë sulùna. Kos wökitkibië pa tso' e' kawöta a' kimuk ujtè yawök.

Sa' tö i sawé añies tö yëjkuö tso' kieke: Carta de las Naciones Unidas, el Pacto Internacional de Derechos Económicos, Sociales y Culturales y el Pacto Internacional de Derechos Civiles y Políticos, así como la Declaración y el Programa de Acción de Viena, kos yëjkuö e' tso' e' dör se' tsatkòie e' pa yöne ká bànet ká mjë. e' ujtè datse sa' shulök ena se' añi dalöök bua'ë mewa sela a.

Se' ditsöpa wak dël e' dör wak dël, yëjkuö i' e' kë datse yì tsiriuk ena kos i ki ujtè tso' e' kë datse se' ditsöpa alòuk, e' datse se' ditsöpa tsatkök

Añies ta sa' tö sawé tö, ujtè yöne yëjkuö i' ki e' dör kos dlö tso' e' mawòie ena e' ujtèchök ditsöpa ùlitane ta, yëjkuö i dör ditsöpa tsatkò ie.

Se' wökitkibië pa tö se' tö ichèke ia tö a' kawöta ujtè yulök ditsöpa ta, ena a' kawöta senuk añita yëyësë.

Ès kë se' ditsöpa sululmì.

Añies ta se' wökitkibië pa kiekè Naciones Unidas e' pa tö se' ujtèchekë ena se' kanewéke ena se' tsatkèke e' kawöta se' dalöök.

Yëjkuö i' katàtkëna kos dotsöpa tso' e' tsatkoie, ena se' wökitkibië pa tö se' ditsöpa dalöikèea ena kos iyì tso' e' tsa. tkök sela a ena se' wà iyì tso' e' sauk bua'ë.

Añies ta sö i sawé kos ditsöpa tso' e' kiàna dalöie ta se' kawöta ujtè e' sauk ena e' dör se' kimoi ie, ká blublu pa bànet e' tö se' tsatkèke ia.

Ujtè e' kaneone iskiebutu yënoie bua'ë.

Se' ditsöpa dör kawa kawa e' dör ikuaki se' ditsöpa serke ká e' dör a'dule ena se' wöki pa kawötä e' dalöök.

Se' ditsöpa tsatkök yëjkuö i' kiéke, la Declaración de las Naciones Unidas sobre los derechos de los pueblos indígenas, e' kiàna sawe dìkika ena e' kiàna wàmblè kiàna yawè wöbla wa wes i kité ès.

Kítule 1.

Kos ditsöpa tso' e' kawötä iyì tso'sel e'ki senuk wak dël wes ie'pa dör ekapi e' kite yëjkuö kieke

Carta de las Naciones Unidas, la Declaración Universal de Derechos Humanos y la normativa internacional de los derechos humanos.e' dör kos se' tsatkò ie.

Kítule 2.

Pë' ikuaki kawötä se' dàlöök ena ie'pa kë kupa se' ujtèchök su-luë, ditsöpa e' dör ditsö ena ie'pa kawötä senuk wak dël ès.

Kítule 3.

Ditsöpa kos tso' e'pa wakpa tö iyì ujtèchèke

Ena iepa wakpa tö kos iyì tköke e' shulèke wes i wëna i wönska ès.

Kítule 4.

Kos ditsöpa tso' ie'pa wakpa ewöiöke iyì ujtèchòie ena ie'pa wakpa tö kos iyì tso' e' kaneweke wak dël ekapi.

Kítule 5.

Kos ditsöpa tso' kawötä senuk wak dël we sibö tö i meat ekapi ena ie'pa kawötä e' ujtèchök eköl la kë dör se' wöki kibië pa.

Kítule 6.

Kos ditsöpa tso' e' añies kawötä se' wöki kibië a ichök tö la ká we a serke.

Kítule 7.

1. Se' ditsöpa kos kawöta senuk, i apà tsatkök, ena kawöta añi ajkönuk bua'ë meawa
2. Kos ditsöpa dör e' kë ujtèkuwa ,ena kë i kiànë pàtkemi welö i apà sùlùlmì ena we' yö kanea ta i dàwòwa.

Kítule 8.

1. Ditsöpa tso' káwa káwa e' kë kiànë wes i sén e' sùlùuk.
2. Kos wöki kibië pa tso' e' kawöta
 - a) Ditsöpa ajkönuk ena i tsatkök ikie wes i wakpa dör ekapì
 - b) Ditsöpa wá ká ta' e' tsakök selá a ena i sauk tö kë yì mineiwa weshkè.
 - c) Ditsöpa skökuk ká banet e' kiàana tsatke añies yëyëse wa.
 - d) Añita senuk en sulù wa.
 - e) Wes ujtè dör ditsöpa sùlùuk e kiàna sawé tö kë e' tköku ena a' wöki kibië pa tso'tö e' tsatkèkè yësyësë.

Kítule 9.

Kos ká dör e' kiàna seunuk añies wes wak dël ès kë i kiànë, meat bànet.

Ena kë yi kawöta ie'pa ta ajkōwënu

Kítule 10.

Kos ditsöpa tso' e' kë kiànë skèu ká bànet a ena , mika e' wàm-blènä e'ta pë' kawöta ie'pa a ichákök ena mika i mia ta ie'a dökemèle añies we i serkelak wak dël ès.

Kítule 11.

1. Ditsöpa añie serkelak wes wak dël ekapì ena we' i kiànalak ès.
Ditsöpa wá ujtè tso' tsatkië e' kawöta e' dalöiök ena wes i serkelak ena wes sö iyì wàmblèkè kos i siwa tso' e' dalöiök.
2. Kos wöki pa blublû pa tso' e' kawöta mika ditsö suluwelakidil

e'ta e' tsatkökmele, wes i sulûnalak ena wes i wa iyì tso' e' kawöta ie'pa mika i sulûnalak e' ta e' mukmele palí ena e' tsatkök yësy-ëse.

Kítule 12.

Kos ditsöpa tso' ká a e' añies tö wes i serkelak e' wakdël ès ena kos i siwa tso' kos ujtè tso' e' dalöök sela a.

Ditsöpa tö kos iyì e' wamblêke e'wakpa ie ena wak dël wes idil ès.

2.wöki kibië pa tö iyì kos tso' e' meke blâtëdulé shusha ena mika yilê dawòwa e' ujtè mik we ditsöpa wak dël ekapi.

Kítule 13.

1.kos ditsöpa tso' e' sene wes iwakpa dör wak dël ès siwa ena ujtö ena i ká pakkökpä e'wamblñêkelakidil wes sibö tö i meat ekapì.

Tsawö ie ie' kïte ena wes wak dël e' ate wak dël wake'.

2.wöki blublupa tö ditsöpa tsatkeke ena ajkönike bua'ëmewa, ena ie'pa kawöta tö wes se' ujtö dör e' dalöök ena se' dlö ajkönük sela a ena wes se' siwa dör e' ajkönük.

Kítule 14.

1.Kos ditsö dör e' kawöta iwakpa wak tö tsawö meke alàl tsitsipa a kë yi skà tö e' weke.

Siwa ie ie ajkachök.

2.kos pë' siwa tso' e' a añies ditsöpa alàl Mike e' sauks ena e' wönlâük.

3.kos ditsöpa serke ká bánet a e' apa a wöki blunlupa tö i kim-mekë tsawö ie ie saùks we i wak dël ekapi selaa siwa ena ujtö chök wak dël.

Kítule 15.

1.wes ditsöpa dör e' siwa wàñe añies e' dökejtsa siwa pë'icha e' pa a añies ena wes iyì dör e' pa ichök añies.

2.ditsöpa kos e' dalöiekë pë' sejak pa tö iàna ès kë se' sulûrmi ena se' sermi bua'ë.

Yì kiàna ditsö we'ikök età e' kë dör bua'ë.

Kítule 16.

1.kos ditsö dör e añies kiàna tö ká shua mìka i kiànalak idë chök età ie'pa ujtiömi we i wakpa ès.

Ena pë' kawöta ie'apa dalöök.

3. Ditsö kos e'pa a se' wöki pa tö moki i saweké tö we i tso'lak añi ta ewàmblök bua'ë ö sulüë.

Añies ta we iepa tö i' chèké e' atë bua'ë ena kë ditsö sulûna.

Kítule 17.

1.Kos siwa tso'sikua a e' dör añies ditsöpa a ena pë' siwa kawöta e' dalöök.

2.wöki pa ena ditsöpa kos e' tö kane ujtècheké añijkëë ena kos alatsitsipa tso' kë e'patkèku kanea, ena iepa kawöta tsàwö sauk wes iëjtöpa ès.

3.kos ditsöpa dör e' kë meke kane sulûsi a ena i kiànalak pàtuë wes wishëjtöpa pàtorke ekapi.

blékëkepa, alâlapa, alakölpa epa wakpa tö iyì saweké ena wöki blublûpa tö e' ujtècheké iskië.

Pë' kawö

Kítule 18.

Kos ditsöpa tso' e' tö ujtè chepke añies ena ie'pa mìkelak ulats muk ena wes iyì ujtèyérke e' ujtèchök añies yësyësë.

Kítule 19.

Wöki pa kos e'pa tö ujtè yawèke añies en bua'wà ena e' kiàna we bua'ë ena kos iyì tso' e' ichàkekélakidil ditsöpa a e' kaneweke kaneblàpa tö sel a.

Kítule 20.

Kos ditsöpa tso' e' añies kiàna tö wes i wakdël dör ès as ie'pa sel ena wes ie'pa tö iyì ujtèchè e' kiàna dalò ie wes wakpa ès.

2.wes ditsöpa serkelak e wak dël wakpa wà i ujchenà tö wes i

sérkelak.

Kítule 21.

1.kos ditsöpa dör e' pa wakpa a kane, siwa ujtè ena wes iyì dör se' tsatkò ie e kiàna me añies.

2.ditsöpa blékëkepa, alâlapa, alakölpa epa wakpa tö iyì sawéke ena wõkì blublûpa tö e' ujtèchèke iskië.

Pë' kawötä e' dalöök selä a wes ditsöpa selmi bua'ë tä kë i su-lûna.

Kítule 22.

ditsöpa blékëkepa, alâlapa, alakölpa epa wakpa tö iyì sawéke ena wõkì blublûpa tö e' ujtèchèke iskië.

Ena dawè wesè tö i kalowé e' tä e'pa a kapöli muk wes i kiàna ès.

2.wõki pa tö i sawela tö wes alâlapa, alakölpa ena yì mabual kë ky' bua'ë e' ajkõnuk bua'ë.

Kítule 23.

Kos sikuapa wa iyì tso' e' añies e' dör ditsöpa a e'tä wes apà tso' kapöli ie ena wes iyì tä e' dör añies ditsöpa a, ù, inuköl, ena kane-blapa tö wàmblêke, e' dör ditsö pa a añies.

Kítule 24.

Kos ditsöpa wa kapöli tso' e' kiàna dalöie añies ena wé ie'pa wa iyìwak tso' e' dalöök añies.

Ko ditsöpa tso' e'pa wakpa mike añies kapöli wéa akijekë wes i kiàna ès.

2.kos ditsöpa kiàna inuk ena wes i kiànalak iyii beketsuk e' tä ie'pa kawötä ej wamblôk wk dël ekapì.

Kítule 25.

Ditsöpa kos tso' añies kos di' tso' e' dör ie'pa ichà añies, dayë, ká di', wes ie'pa tö e' kanewela e0 pa kiàna dalöie.

Kítule 26.

Ditsöpa kos tso' kawa kawa e' pa wa iyök a i tso' e' áñies kawötä

e' dalōiök ena wes wak del ekapì.

2.ká we dör ditsoichà e'ta e' dör ditsöichà e' wak dël ès.

We dör weichà e'ta e' kiàna daöie yëyësë wäki kibië pa tö.

3.wes ká e' dë' ditsöpa ulà a e' dalöieke añies wökipa blûblû tö wes Ditsöpa wak dël ekapì.

Kitule 27.

Ditsöpa kos tso' e' ta mika pé' mike i ká ujtèchök e'ta kos ditsöpa tso' e' kawöta minuk ká ujtèchök wes wakpa ki i kiànalak ès ká e' ké kiàne sulûwe ena pé' kawöta e' dalöiök, we i siwa ena i ujtö ena wes i serkelak e' kawöta wökikibië pa tö e' dalöieke.

Wes ditsöpa tö ká klöwe e' kiàna dalöie añies.

Kitule 28.

Ditsöpa kos tso' añies e' ká mika e' watöna e' ta wöki pa kibië pa tö ditsöpa a kos i mitsel dakiwa e' pa'tuelaidil añies sela a.

Mika kewe ena ké yì wa i biyöyëne ia.

2.mika se' wak tö i watuejtsa e' ta ké wes sö i ujtèchè e' ta pé' wakpa tö i sawe ke tö wes idil ena e' tkà ie'pa ulà a ena ie'ap siwa wa.

Kitule 29.

Ditsöpa kos tso' e' a wes i ká wak dël dör e' kiàna dalöie yësyësë ena wes i ká dör ekapì.

Wöki pa kawöta e' pa a ká wak dël a ujtèchök bua'ë.

2.wöki blûblûpa tö ká ajkönelaë wes wak dël ekapi ena mika idè sulûna e'ta e' tsatkèkelkidil añies yëyësë, e' kiàna chè kewe ena yimabula a.

3.wöki blublupa tö se' tsatkekè imabual kueku e'pa tö ditsö kos e' ajkönek ena e' tseké ulà yëeyësë en bua'wa.

Kitule 30.

1.Ditsöpa kos tso' e' ká mokol tsekéku ena ké iyì èse maweku ké iè

2.m̄ika se' wōki kibië pa m̄ike se' pa ká a e' t̄a ie'pa kawötä ditsö-
pa a ichàkök sela a.

Ena yi patö i wō m̄ekē e' pa ichàkök iàna k̄e m̄oköl wō tekü elõ.

Kitule 31.

1.Ditsöpa kos tso' e' añies M̄ika sö yējkuö blà i' kanewe e'ta, ká blûblû pa wōki kibië kawötä se'pa dalõiök iskiëbutu ujtè bua'wa se'ujtõ, se'sèl, se' siwa ,wes se' selke kélwa ki

Ena wes i serkelak ena we I ujtè dör ena we se' wakpa dör e' ta
ès se' wökipa blûblû pa kawötä e' dalõiök yësyësë.

Wōki pa kos kawötä ditso k̄imuk iyì kos wa ena wes mabuàl.

2.siwa ena ujtõ e' kiàana tsatke sikuàa tö bua'ë mewa ena yësy-
ësë.

Kitule 32.

M̄ika sö yējkuö blà i' kanewe e'ta, ká blûblû pa wōki kibië kawötä
se'pa dalõiök iskiëbutu ujtè bua'wa se'ujtõ, se'sèl, se' siwa ,wes
se' selke kélwa ki

2.wōki pa kos tö ditsöpa ujtè kos ichàkèke yësyësë ká ie ie e' kë
sulûlmi ekapì.

m̄ika kélwa tël se'wōki kibië pa ulà a e' t̄a ie'pa kawötä i tso'iki
selaa , ie'pa tö e' kalowela e'ta ie'pa kawötä se'pa a ichàkök tö
wes ie'pa tö ikanewem i ta se' kë sùlûlmi, ie'pa tö se'a ichàkèke
tö i kanewekelakidil e' tso' se' ká a ta wes se'a sùlûnq e' ichàkök
iskie. ès se'pa tö i ujtèchëm i bua'ë t̄a kë se' sululm i ena se'pa tö
ka me ia ò kë sò ka meia, iyì kanjeie ie kanewoie, m̄ika sö ká me
ia ta ie'pa kawötä se' a ipàtauk sela a kos i tawé ejkë ena se' siwa
kos kë e' sùlûnq.

Kitule 33.

Se' wakpa tö ichèke tö yi se' dör kë yì tö se' a ichèke e' dalõielae
se' wōki blûblû pa tö.

Wes iaia t̄a se' añi sawe e' iñe t̄a se' añi sauke

3.se'wakpa tö ichèke tö wes se' añi wōiöke ena we sö ujtèchèke.

Kítule 34.

ká ùlitane kawöta siwa ena ù pa tsatkök wès wak dël ès , mika se' tö i sawe tö siwa yönä kirë sak ká blublû kí, ká bànet e' kë dör se'pa ùlitane a bua'ë e' tsö ie'pa sùlûuk e'ta kawöta e' buàukmele en bua'wa ena yulök ta wès sö shulemi ta kë yì ate sùlû, mika siwa ise yönä

Kítule 35.

Se' wakpa tö i saweke tö wès sö iyì ujtèchèke yësyësë.

Kítule 36.

ká blublû wöki pa kawöta ujtè yawöök, añies ká blublû bànet pa ta, se'pa kimøie ena ena wès se' añi ujtömi sel a bua'ë se' wakpa ta we se' ká dömi dö elö iyì ùlitane yawèkesö, se'siwa ena se' ká wak dël e' kimøie wañe.

2.wökipa ena se'wakpa tö e' ujtèchèke ena sö ujtè kuatkèke yësyësë

Kítule 37.

Se' wakpa kawöta wökipa a ichöök tö se' ujtö ena se' sen e' dör añijkëë ena ie'pa kawöta e' dalöiök en bua'wa se' ena ièpa dör e'tkuëme.

2.Kë i chè sö yëjkuö i ki e' dör se' wakpa sulûwoie ena e' dör se' tsatkò ie. Kekraë.

Kítule 38.

Wökipa tö ditsöpa ichàkekè ena i chèke iàna ie'pa en iàna tö i ë chè idil ie.

Kítule 39.

Kos se' wakpa tso' e' a wöki pa tö se' iyì tso' yëjkuö i ki e' meke sel a.

Kítule 40.

blublû wöki pa kawöta iyì' yawöök wès se' sel se' ká ès, se' a iyì ajkàchök we se kiàna sawe mika kane kiàna sawe, tsawö kiàna sawe, kapöli kiàna sawe, ena iyì ùlitane tso' yëjkuö i' ki e' kaneük sel a.

e' tö se' wakpa a ichèkè tö we se' kiàna ujtè ùlitane yawök.

Kítule 41.

Naciones Unidas e' pa kë tö ichè ku tö wes kane dör ena ie'pa lkë tö ichèke tö wes idil.

Yējkuö i' ate aa' wöki ulà a ena we a' kiàna i kaneuk, a' kawöta dit-söpa ta kane yawök bua'ë ena yësyësë.

Kítule 42.

Naciones Unidas tö ena káneblapa tö ena ditsöpa ujtèchök wakpa e'pa tso i sauk tö moki i tso'lak kane wàblôk we idil ès.

Ujtaè i' kiàna dalöie yësyësë.

Kítule 43.

Ujtè i'dör se' pawakpa a senoie bua'ë ena e' dör bua'ë wes i kiàna ès e' dör kos ditsöpa tso' ka blûblû a e' tsatkököl ie.

Kítule 44.

Ujtè i dör alaköl ena wëpa a kos i kli i kiànalak ès e' dör añijkëë wes i dil ekapì.

Kítule 45.

Kë i chè sö yëjkuö i kle' dör se' wakpa sulûwoie ena e' dör se' tsatkò ie. Kekraë. Ena e' dör se' a yëjkuö bua'ë mewa sela a.

Kítule 46.

Kos ujtè katatkëna ie ena ujtè kaneona e' dör yilè sulûwoie ena añies kë yì mike ilè uk ikuaki ima ichèdil ie yëjkuö i kl.

Yëjkuö i yõna se' wakpa tsatkök ie ena e' dör se'kos dör e' pa a 2. Ujtè i'kiàna dalöie iskie ena i kiàna dalöie wes idil ès. Yëjkuö kaneona bua'ë ena pë' kos tso' e'pa ta ekueki yì kiàna ujtè y kallök ineie e' ekk dör bua'ë se' wökipa blûblû pa tso' e' sauk ena ès eje' se' apemilakidil i kueki ujtè i dör se' senoie bua'e.

3. Dlö ie ie tso' ie e' dör ujtè kibìe' ta e' kiàna dalöie we idil e' kapì e' dör se' shulòie ena e' dör se' a bua'ë mewa kë se' kupa i sauk tö wesha i sulûna ta wesha kë i yëne e' dör ujtè sulusi datse e' pa kl.

Mikä se' tö i yawè en bua'wä e' ta bua'ë i ate mikae' sö i yawetël e' sì ie sulûë e' ta sulû idil.

E' ë se' tö ishtè yëjkuö i kj tö e'dör se' a ùlitane a ena e' dör kos se' wakpa tso' ká blüblû pa e'tsatkò ie ena e' kimoie sela a.

I yëna Bribri ujtõwa.

